QORTI CIVILI
PRIM' AWLA
(GURISDIZZJONI KOSTITUZZJONALI)

ONOR. MHALLEF
JACQUELINE PADOVANI GRIMA LL.D. LL.M. (IMLI)

Seduta ta' Nhar it-Tlieta 24 ta' Ottubru 2017

Rikors Numru: 30/2016 JPG
Kawza Numru: 15

Emanuel Farrugia

VS

Direttur ta' l-Ufficju Kongunt,
Kummissarju tal-Artijiet;
U b'digriet tat-3 ta' Mejju, 2017 l-atti
gew trasfuzi f'isem l-Awtorita tal-Artijiet

Il-Qorti,

Rat ir-Rikors ta' Emanuel Farrugia detentur tal-karta tal-identita`numerata 0111772M, datat 15 ta' Marzu 2016 (vide fol 1 et seq), li jaqra hekk;

1) *Illi r-rikorrent jiddetjeni b'titolu ta' qbiela minghand l-intimat Direttur ta' l-Ufficcju Kongunt ir-raba' denominata "Ta' Hruf" maghrufa wkoll bhala "Ta'*

Majru" fil-limiti ta' Haz-Zebbug, Malta, skont ma jirrizulta mid-dokument datat 4 ta' Jannar 2011 li qed jigi anness u markat bhala Dokument 'A'. Dan versu l-hlas ta' sebgha Ewro (€ 7) fis-sena li jithallsu fil-15 ta' Awissu ta' kull sena. Qed tigi wkoll annessa ricevuta tal-qbiela emessa mill-intimat Direttur ta' l-Ufficcju Kongunt fil-25 ta' Marzu 2011 [Dokument 'B'].

2) *Illi minkejja dan, l-intimat Kummissarju tal-Artijiet b'mod mill-aktar abusiv, arbitrarju u sorprendenti fl-24 ta' Frar 2012 hareg Ordni ta' Zgumbrament (Dokument C) kontra r-rikorrent, fejn ordnalu jivvaka minn din ir-raba' u dan minghajr ebda raguni valida, u per konsegwenza r-rikorrent gie impedut milli jkompli jgawdi u juza din ir-raba', li ghadha ma qed tintuza minn hadd sal-lum.*

3) *Illi skont il-ligi, ordni ta' zgumbrament li ssir (bhal fil-kaz odjern) in virtu tal-Artikolu 3 (1) tal-Kap 228 moqri flimkien mal-proviso tal-Artikolu 2 tal-Kap 169, setghet dak iz-zmien tintuza biss fil-kaz ta' art okkupata minghajr ebda titolu jew li tkun moghtija b'encroachment, u mhux meta jkun hemm titolu.*

4) *Illi r-rikorrent inghata biss sebat (7) ijiem biex jivvaka mir-raba' mqabbla lilu u b'hekk gie mcahhad mill-jedd tieghu ta' access xieraq ghal Qorti biex jikkontesta din l-ordni arbitrarja, abusiva u llegali da parti tal-intimat Kummissarju tal-Artijiet. Tant hu hekk li r-rikorrent kien ipprezenta mandat ta' Inibizzjoni bil-ghaggla, minghajr ma kellu z-zmien li jipprepara sew id-difiza tieghu u jhejji d-dokumenti rilevanti, liema mandat gie minhabba f'hekk michud.*

5) *Illi sussegwentement, ir-rikorrent ipproceda bl-intavolar ta' mandat ta' inibizzjoni iehor fejn talab li l-intimat Direttur ta' l-Ufficcju Kongunt ma jikkoncedix din l-art lil terzi bi pregudizzju ghat-titolu tieghu, li din id-darba u billi r-rikorrent kellu zmien xieraq biex jipprepara d-difiza tieghu, gie milqugh b'mod definittiv minn din l-Onorabbli Qorti, kif jirrizulta ahjar mid-Dokument D li qed jigi anness.*

6) *Illi ghalhekk kellha ssir din il-kawza.*

Jghidu ghalhekk l-intimati ghaliex ghar-ragunijiet premessi din l-Onorabbli Qorti m'ghandhiex :

1) *Tiddikjara illi l-Ordni ta' Zgumbrament kif mahruga mill-intimat Kummissarju tal-Artijiet fl-24 ta' Frar 2012 (Dokument C) hi nulla u minghajr effett u ghalhekk ghandha tigi kancellata, billi tilledi l-jedd tar-rikorrent ghal access xieraq ghal Qorti, u li tali Ordni kienet ghalhekk bi vjolazzjoni ta' dan il-jedd fondamentali tar-rikorrent kif protett bl-Artikolu 6 (1) tal-Konvenzjoni u l-Artikolu 6 (1) tal-Ewwel Skeda ghall-Kap 319 tal-Ligijiet ta' Malta.*

2) *Konsegwentement taghti dawk id-direttivi, ordnijiet u rimedji li jaghmlu ghall-kaz, biex tinghata l-protezzjoni mehtiega ghal din il-vjolazzjoni fosthom billi tordna illi r-rikorrent jigi reintegrat fil-pussess tal-art lilu mqabbla.*

Bl-ispejjez kontra l-intimati li huma ingunti minn issa ghas-subizzjoni.

Rat illi l-atti tar-rikors promotur, id-digriet u l-avviz tas-smiegh gew debitament notifikati skond il-ligi;

Rat ir-Risposta tal-Kummissarju tal-Artijiet u tad-Direttur ta' l-Ufficcju Kongunt, datata 1 ta' April 2016, (vide fol 16 et seq), li taqra hekk;

Illi in suċċint il-lanjanza tar-rikorrenti hi fis-sens li d-decizjoni tal-intimat Kummissarju tal-Artijiet li johrog Ordni ta` Zgumbrament fil-konfront tieghu ai termini tal-Kap 228 tal-Ligijiet ta` Malta jikkostitwixxi ksur tad-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti ghal-smigh xieraq kif protetti bl-artikolu 6(1) tal-Kap 319 tal-Ligijiet ta` Malta senjatament minhabba nuqqas ta` access ghal Qorti.

Fatti

Illi bhala stat ta` fatt jirrizulta li r-raba` in kwistjoni denominata bhala "Ta Hruf" maghrufa wkoll bhala "Ta Majru" fil-limiti ta` Haz-Zebbug, Malta kienet mikrija lil terzi mill-entitajiet ekklesjastici u li fiz-zmien meta din il-proprjeta` giet ittrasferita lill- Gvern ta` Malta bis-sahha tal-ftehim li kien sar mas-Santa` Sede u l-Att IV tal-1992, din ir-raba` kienet tinhadem minn terzi persuni li ma jirrizultax li huma relatati mar-rikorrent fil-gradi ta` qrubija previsti mill-Kap 199 tal-Ligijiet ta` Malta. Jirrizulta wkoll li r-rikorrent qatt ma ressaq prova li f` xi zmien qabel gie rikonoxxut bhala gabilott mid-dipartiment li hu kien jahdem ir-raba` in kwistjoni. Kien fl-ispirtu ta` dan Ii l-ittra ta` rikonoxximent giet irtirata stante li giet mahruga fuq premessi zbaljati. Illi bhala rimedju u sabiex ma jkunx hemm il-htiega li l-ordni ta` zgumbrament tigi esegwita da parti tal-Kummissarju intimat, kienet harget sejha ghall-offerti ghal- kiri tar-raba` in kwisjoni f`liema sejha ghal-offerti ir-rikorrent ippartecipa billi offra l-ammont ta` 1,600 euro fis-sena ghal-kiri ta` din ir-raba. Irrizulta li r-rikorrent ma kienx l-oghla offerent fis-sejha li nharget izda meta l-persuna li tefghet l-oghla offerta irtirat l-offerta taghha u r-rikorrent gie infurmat li l-aggudikazzjoni tas-sejha ghal-offerti kienet ser tmur favur tieghu, hu informa lill-Kummissarju intimat li ma kienx dispost iktar jhallas l-ammont offrut minnu stess. F`din il-qaghda r-rikorrent baqa` fil-pusssess ta` din ir-raba` u ghalhekk kien inevitabbli li l-Kummissarju imexxi bl-ordni ta` zgumbrament skond il-ligi.

Lanjanza

Illi l-esponenti jirrespingu l-allegazzjonijiet maghmula fir-rikors promotur bhala infondati fil-fatt u fid-dritt stante li, kif ser jigi spjegat aktar ' l isfel, l-ebda agir ta' l-esponenti ma kiser jew illeda xi dritt fundamentali tar-rikorrenti.

1. *Illi in linea preliminari, l-esponenti jeccepixxu li r-rikorrenti ma ezawrix ir-rimedji ordinarji li taghtih il-ligi. Il-principji li jirregolaw il-materja tat-*

twettiq ta` rimedji ordinarji fl-isfond tal-azzjonijiet kostituzzjonali jinsabu fl-artikolu 46(2) tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 4(2) tal-Kap 319 tal-Ligijiet ta` Malta. Fihom insibu specifikat li l-qorti b`kompetenza kostituzzjonali ghandha tirrifjuta milli tinqeda b`dawn is-setghat specjali moghtija lilha mil-ligi, jekk kemm-il darba hija tkun sodisfatta li kien hemm disponibbli mezzi xierqa ta` rimedju taht il-ligi ordinarja biex jindirizzaw il-pretensjonijiet tar-rikorrenti.

F`dan il-kaz jirrizulta b`mod car li l-ilment tar-rikorrent jirrigwarda id-decizjoni/l-ordni tal-Kummissarju tal-Artijiet li jagixxi permess tas- setgha moghtija lilu mill-ligi, abbazi tal-artikolu 3 tal-Kap 228, li jordna l-izgumbrament ta` kull persuna li qed tokkupa art minghajr titolu jew li l-art tkun moghtija b`encroachment jew meta jkun skada it-terminu ta` zmien specifikat f`kuntratt li jaghti titolu. Fil-kaz in dizamina galadarba l-Kummissarju intimat irrizultalu li r-rikorret ma kellux titolu fuq il-raba` in kwistjoni hu hareg ordni ta` zgumbrament ai termini tal-artikolu fuq citat. Galadarba r-rikorrent qed jallega li d-decizjoni tal-Kummissarju intimat hija wahda arbitrarja, abusiva u illegali hu dejjem setgha jaghmel azzjoni ordinarja ghall-stharrig gudizzjarju ta` att amministrattiv skond l-artikolu 469A tal-Kap 12. Ma hemm l-ebda dubju li d-decizjoni/ordni tal-Kummissarju tal-Artijiet taqa` fid-definizzjoni ta` "att amministrattiv" u li l-Kummissarju tal-Artijiet hija "awtorita pubblika" skond id-definizzjonijiet li hemm fl-artikolu 469A (2) tal-Kap 12.

Illi b`din l-eccezzjoni preliminari qed jinghad ukoll li ma huwa minnu xejn li r-rikorrent ma kellux access ghal Qorti anzi jirrizulta li hu kellu effettivament rimedju xieraq u effettiv quddiem il-Qorti jew Tribunal ordinarju tant li seta` jitlob li tigi riveduta u mhassra d-decizjoni li ha l-Kummissarju intimat. Ghalhekk ma dan isegwi li ma kien hemm l-ebda ksur tal-jedd fundamentali ghal smigh xieraq minhabba nuqqas ta` access xieraq ghal Qorti.

Illi proċeduri ta' bixra straordinarja bħalma huma kawżi kostituzzjonali mhumiex maħsuba biex jieħdu post il-proċeduri ordinarji li kellhom u setgħu

jiġu prospettati primarjament. Inkella minflok inmorru quddiem il-Bordijiet jew il-Qrati nibdew nipproċedu mill-ewwel quddiem il-Qrati Kostituzzjonali – ħaġa li tmur lilhinn mill-iskop tal-proċeduri kostituzzjonali. Ghaldaqstant huwa opportun illi dina l-Onorabbli Qorti tiddeklina milli tezercita l-poteri taghha taht il-Kapitolu IV tal-Kostituzzjoni u dan ai termini tal-Artikolu 46(2) tal-Kostituzzjoni u l-proviso ghall-Artikolu 4 (2) tal-Kap. 319 tal-Ligijiet ta` Malta stante l-ezistenza ta` mezzi ordinarji ta` rimedju.

2. *Illi minghajr pregudizzju ghas-suespost u subordinatament, jinghad li l-Kapitolu 228 Dwar Zgumbrament minn Artijiet huwa kapitolu tal-ligi li jipprovdi ghall-izgumbrament ta' min ikun qed jokkupa art pubblika minghajr titolu u huwa car li ligi bhal din hija socjalment necessarja f'socjeta' demokratika sabiex jkun jista' jigi salvagwardat l-istat ta' dritt u sabiex il-pajjiz ma jispiccax f'sitwazzjoni fejn jekk art pubblika tigi okkupata illegalment din ma tkunx tista' tigi zgumbrata malajr. Illi l-allegazzjoni illi l-Kapitolu 228 ma jaghtix aditu ghall-Qrati hija zbaljata billi d-decizjonijiet tal-Kummissarju tal-Artijiet mehuda fit-termini ta' dik il-ligi huma dejjem impunjabbli taht l-Artikolu 469A tal-Kap 12.*

3. *Illi huwa stabbilit anke f'gurisprudenza konsistenti, Ii biex tinsab lezjoni tas-smigh xieraq kif imhares taht I-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea huwa mehtieq li l-process gudizzjarju jigi ezaminat fil-kumpless kollu tieghu. Bhala regola, meta wiehed japprezza jekk proceduri humiex xierqa jew le, wiehed m'ghandux ihares biss lejn xi nuqqasijiet procedurali Ii jokkorru imma lejn jekk fl-assjem taghhom, il-proceduri kinux jew Ie kondotti b'gustizzja fis-sostanza u fl-apparenza (ara Perit Joseph Mallia vs. Onor. Prim Ministru et deciza mill-Qorti Kostituzzjonali fil-15 ta' Marzu 1996). F'din il-qaghda l-jedd ta' smigh xieraq invokat mir-rikorrenti, fil-generalita tal-kazijiet, jidhol biss (i) meta ma jkunx hemm tribunal indipendenti u imparzjali, (ii) meta jkun hemm dewmien ingustifikat waqt is-smigh tal-kawza, (iii) meta jkun hemm nuqqas ta' access lill-qrati, (iv) meta s-smigh jissokta fl-assenza tal-parti fil-kawza, (v) meta ma jkunx hemm equality of arms bejn il-partijiet kontendenti fil-kawza, (vi) meta parti ma tinghatax id-dritt Ii tinstema' (audi alterem*

partem) u/jew Ii tressaq il-kaz taghha kif imiss u (vii) meta s-sentenza tinghata minghajr motivazzjoni.

4. *Dan attiz, ghandu jirrizulta bl-aktar mod kategoriku u manifest Ii l-ilment imressaq mir-rikorrent f'din il-kawza ma jaqa' taht I-ebda wahda mic-cirkostanzi msemmija hawn fuq.*

5. *Illi dwar l-allegazzjoni tar-rikorrenti ta' nuqqas ta' access ghall-Qorti fit-termini tal-Artikolu 39 (2) tal-Kostituzzjoni ta' Malta, jigi rilevat illi bhala principju d-dritt ghal access ghall-Qrati m'huwiex dritt assolut u dan id-dritt huwa wiehed li jista' jigi assoggettat ghal certi modalitajiet u limitazzjonijiet f'sitwazzjonijiet fejn dan ikun oggettivament gustifikabbli.*

6. *Illi, subordinatament u minghajr pregudizzju ghall-premess, it-talbiet tal-attur huma infondati fil-fatt u fid-dritt u ghandhom jigu michuda bl-ispejjez kontra l-attur.*

7. *Salv eccezzjonijiet ohra jekk ikun il-kaz.*

Semghet ix-xhieda bil-gurament;

Rat in-nota ta' sottomissijonijiet tar-rikorrent Emanuel Farrugia, datata 3 ta' Lulju 2017, vide fol 79 et seq;

Rat in-nota ta' sottomissjonijiet tal-intimati, datat 1 ta' Settembru 2017, vide fol 91 et seq;

Rat id-dokumenti ezebiti u l-atti kollha tal-kawza;

Ikkonsidrat;

Il-Perit Duncan Mifsud, Direttur tal-Ufficju Kongunt xehed a fol 33 *et seq* illi id-dokument a fol 5 huwa kopja ta' ricevuta ta' qbiela, u zied illi mhux normali li tinzamm kopja tal-ircevuti fil-file ghaliex dawn jinzammu mir-Rent Section. Rigward id-dokument fil-file ezebit, mmarkat bhala Red 59 u datat 13 ta' Settembru 2011, ikkonferma illi din

hija ittra mibghuta min-Nutar Ellul a nom tad-Dipartiment tal-Artijiet lir-rikorrenti u lil konjugi Azzopardi illi r-rikonoxximent li hareg kien qed jigi rrtirat, u zied li r-rikonoxximent originali jirrizulta mid-dokument immarkat bhala Red 46 datat 4 ta' Jannar 2011, li kien hareg a bazi ta' skrittura privata bejn ir-rikorrent u l-konjugi Azzopardi li hija Dok 41B fil-*file* intern. Xehed illi wara t-13 ta' Settembru 2011 id-Dipartiment ma kien jirrikonixxi l-hadd, lanqas lil konjugi Azzopardi li kienu cedew it-titolu ta' qbiela taghhom. Qabel pero illi sussegwentement kienet harget *tender* fuq din l-art, ghalkemm dan ma giex *awarded.* Xehed ukoll illi fit-13 ta' Settembru 2011 il-Kummissarju tal-Artijiet hareg mandat ta' zgumbrament kontra r-rikorrent, u r-rikorrent inghata sebat'ijiem biex jivvaka l-art in kwistjoni.

Emanuel Farrugia xehed permezz ta' affidavit a fol 45 *et seq* illi xogholu minn dejjem kien ta' bidwi *full time* u kien ilu xi tmintax-il sena jahdem l-ghalqa tal-kugin ta' missieru Angelo Azzopardi. Kompla li peress li Angelo Azzopardi ma kellux tfal, darba minnhom kien staqsieh jekk kienx interessat li jiehu din l-ghalqa u hu accetta peress li din kienet l-ghajxien tieghu, u ghalhekk kienu marru ghand in-Nutar Francis Micallef u ffirmaw skrittura fejn Azzopardi, f'ismu proprju u f'isem martu, iddikjara li ma jsibx oggezzjoni li l-ghalqa in kwistjoni ddur fuqu, u hu accetta dan bil-kunsens tal-Gvern. Kompla li imbaghad kien hadu din l-iskrittura l-Baviera u wara xi zmien kien icieva ittra minghand id-Direttorat tal-Artijiet li kien qed jigi rikonoxxut fuq ir-raba' minflok Angelo Azzopardi suggett ghal hlas ta' €7 fis-sena, liema hlas kien gie effetwat minnu. Zied illi ghalhekk kien ghamel xi miljoramenti sabiex in-nies ma jidhlux fl-ghalqa bil-karozzi u jaghmlu l-hsara u kien tefa wkoll hafna hamrija.

Kompla li sussegwentement kien sab karta mal-ghalqa fejn kellu ordni mill-Gvern biex jizgombra, u ghalhekk kien mar malajar ghand Avukat, li kien ghamillu mandat ta' inibizzjoni, liema mandat kien gie michud. Xehed illi peress li kien inghata daqshekk ftit zmien, lanqas biss kien lahaq sab id-dokumenti kollu li kien talbu l-Avukat. Zied li apparti l-karta, kienu wkoll bidlu l-katnazz u ghalhekk lanqas biss setgha jidhol iktar fl-ghalqa. Kompla illi wara xi zmien, waqt li kien qieghed jahdem ghalqa ohra fl-inhawi, kien ra li l-ghalqa in kwistjoni kienet giet mizrugha, u kien ghamel rapport lil pulizija dwar dan ghalkemm ma kienx jaf min kien dahal. Xi zmien wara pero kien ra lil certu Peter Aquilina jahdem -ghalqa tieghu izda ma kienx kellmu peress li ma riedx jaqla' inkwiet. Xehed illi sussegwentement kien inhareg tender fuq din l-ghalqa u ghalhekk kien intavola mandat ta'

inibizzjoni, li kien gie milqugh. Zied illi hadd mill-intimati qatt ma fetah xi kawza sabiex jikkontesta t-titolu tieghu.

Ikkonsidrat;

L-intimati ecceppew preliminarjament illi r-rikorrent ma ezawrix ir-rimedji ordinarji li taghtih il-ligi, senjatament billi ma intavolax kawza ghal stharrig amministrattiv ai termini tal-Artikolu 469A tal-Kap 12 tal-Ligijiet ta' Malta.

Il-Qorti rat ir-rassenja ta' gurisprudenza li ghaliha ghamlu referenza l-intimati fin-nota ta' sottomissjonijiet taghhom rigward l-ezawriment tar-rimedji ordinarji u taqbel illi azzjoni ta' stharrig amministrativ setghet tipprovdi xi forma ta' rimedju ghar-rikorrenti, cioe il-ksib ta' dikjarazzjoni tan-nullita tad-decizjoni amministrattiva in kwistjoni, *albeit* li dan ir-rimedju m'huwiex wiehed effettiv il-ghaliex ma jaghtix risoluzzjoni finali ghall-ilment tar-rikorrenti.

Hija inoltre l-fehma konsiderata tal-Qorti illi hija m'ghandiex tiddeklina milli tezercita s-seghtat taghha minhabba ic-cirkostanzi partikolari tal-kaz. Il-Qorti rat illi l-Qrati ta' gurisdizzjoni kostituzzjonali ilhom snin jiccensuraw dan it-tip ta' agir minn naha tal-amministrazzjoni u jiddikjaraw illi l-prattika tal-Awtoritajiet Amministrattivi kienet leziva tad-dritijiet fondamentali tal-bniedem. Eppure, jinsab allegat illi l-Awtorita Amministrattiva kompliet bl-istess *modus operandi* f'diversi kazijiet. Il-Qrati huma wkoll organu Statali, u parti essenzjali mis-sistema ta' *checks and balances* vitali ghal pajjiz li jhaddan id-demokrazija u s-Saltna tad-Dritt, u l-gudikat taghhom m'ghandux jigi injorat. Konsiderat dan, il-Qorti hija tal-fehma li m'huwiex desiderabbli li tiddeklina milli tezercita s-setghat taghha.

Ghalhekk il-Qorti qed tichad din l-eccezzjoni preliminari.

Ikkonsidrat;

Fil-kaz *de quo* jirrizulta u mhux kontestat illi **r-rikorrent kien gie rikonoxxut mill-intimati b'titolu ta' qbiela fuq l-art** in kwistjoni, wara skrittura privata li kien ghamel mal-konjugi Azzopardi, li kien jgawdu titolu ta' qbiela fuq l-istess art. Irrizulta u mhux kontestat **wkoll illi r-rikorrent kien hallas l-ammont dovut lil Gvern ghall-qbiela ta'**

dik is-sena. Mhux kontestat lanqas illi sussegwentement l-intimati kienu **rrevokaw ir-rikonoxximent tar-rikorrent arbitrarjament** u minghajr ma rrikorrew ghall-procedura gudizzjarja sabiex jigi mpunjat it-titolu tar-rikorrenti. Jirrizulta li l-intimati kienu hargu ordni ta' zgumbrament, permezz ta' liema r-rikorrent inghata ftit jiem biex jizgombra l-art. Skont ix-xhieda mhux kontestata tar-rikorrent, hekk kif sab imwahhal l-ordni ta' zgumbrament tal-hajt tal-ghalqa, **il-katnazz kien gie mibdul** u **ghalhekk immedjatament ma setghax jacceddi iktar ghal din l-art**. Mix-xhieda mhux kontestata tar-rikorrent rrizulta **wkoll illi huwa bidwi *full time,* u din l-art kien juzaha proprju ghal xoghlu, biex jaqla' l-ghejxien tieghu.**

Fis-sentenza fl-ismijiet **Emanuel Camilleri et vs Kummissarju tal-Artijiet et** deciza mill-Qorti Kostituzzjonali fil-11 ta' April 2006:

> "*…wiehed ghandu jippretendi li jkun hemm bilanc gust bejn l-interessi tas-socjeta` -- rappresentati mill-Kummissarju -- li art li allegatament persuna m'ghandhiex titolu fuqha tigi lura f'idejn l-Istat minghajr dewmien inutili, u l-interessi ta' min jippretendi li ghandu titolu fuq dik l-art li jkollu opportunita` ragjonevoli li jikkawtela dak it-titolu, kontestat lilu mill-Kummissarju, billi jirrikorri quddiem il-Qrati.* (…) ***tali zmien [ta' tliet ijiem] hu manifestament irrizorju biex persuna tkun mistennija tipprocedi gudizzjarjament biex twaqqaf l-ezekuzzjoni ta' dak l-ordni billi tipprova t-titolu taghha.**** *Mhux il-kompitu ta' din il-Qorti li toqghod tispekula kemm jew x'ghandu jkun zmien adegwat, bhalma ma hix ser tispekula x'jigri jekk, ghall-grazzja ta' l-argument, Qorti ma takkordax il-hrug ta' mandat ta' inbizzjoni – din il-Qorti sejra biss terga' tirreferi ghas-sentenza Joseph Busuttil noe v. Il-Prim Ministru et ga msemmija u ghall-emendi li gew effetwati in segwitu ghaliha fl-Artikoli 466, 467 u 468 tal-Kap. 12 bhala indikazzjoni tat-triq li tista' tigi segwita.*

(Enfasi ta' din il-Qorti)

Ghalhekk fil-kaz in dizamina, id-dritt ta' l-appellati ghal access ghal qorti, garantit bl-Artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni, gie lez mhux bl-Artikolu 3(1) tal-Kap. 228 ut sic izda bil-mod ta' kif il-Kummissarju ta' l-Artijiet ghazel li jipprocedi u japplika dana l-artikolu fil-kaz konkret."

Din is-sentenza giet segwita minn din il-Qorti diversament presjeduta fis-sentenza fl-ismijiet **Carmel Camenzuli et vs Kummissarju tal-Artijiet et**, deciza fit-23 ta' Marzu 2007 liema sentenza ma gietx appellata mill-Kummissarju tal-Artijiet jew mil-Avukat Generali, intqal illi:

> "[d]*in il-Qorti* ***tara li terminu ta` seba` tijiem hu qasir wisq u mhux ragjonevoli biex dak li jkun jikkonsulta ruhu u jibda l-proceduri appositi biex jattakka l-ordni tal-Kummissarju tal-Art.*** *Kif jinghad fil-ktieb ta` Harris & Warbrick, "Law of the European Convention on Human Rights" (Butterworths, 1995 Ed.) f`pagna 198:*

(Enfasi ta' din il-Qorti)

> *"to be effective, the right of access also requires that a person be given personal and reasonable notice of an administrative decision that interferes with his civil rights and obligations so that he has time to challenge it in court".*
>
> (…)
>
> *….**z-zmien moghti hu, fil-fehma ta` din il-Qorti, irrizorju u mhux ragjonevoli biex wiehed jistenna li r-rikorrenti jipprocedu gudizzjarjament biex iwaqqfu l-ezekuzzjoni ta` dak l-ordni.***"

Fir-rigward tal-ammont ta' zmien li ghandu jinghata, fis-sentenza citata intqal illi:

> "*….**terminu ta` 20 jum huwa gust u m`ghandux ikun ta` anqas minn hekk.** Wara kollox terminu ta` 20 jum huwa moghti lill-konvenut f`kawza biex iressaq il-kontestazzjoni tieghu ghat-talbiet tal-attur imressqa fil-konfront tieghu, huwa moghti wkoll lill min ihossu aggravat b`sentenza tal-Prim`Awla tal-Qorti Civili biex minnha jressaq appell quddiem l-Onorabbli Qorti tal-Appell. Kwindi hu terminu gust biex persuna milquta b`ordni ta` zgumbrament mahruga mill-Kummissarju tal-Artijiet tikkontesta l-istess ordni.*"

L-istess Qorti imbaghad ikkonfermat din il-linja ta' hsieb fis-sentenza moghtija fl-istess ismijiet, u fl-istess gurnata, li ezaminat lanjanza rigward id-dritt tar-rikorrent ghal godiment pacifiku tal-proprjeta posseduta minnhom, fejn il-Qorti irribadiet illi:

> "…***l-awtoritajiet kompetenti kienu zbaljaw meta qabdu u hargu ordni ta' zgumbrament lir-rikorrenti minghajr ma kkoncedew zmien bizzejjed biex dawn ikunu jistghu jikkontestaw dik l-ordni***."

Din il-Qorti tqis illi huwa deplorabbli, li wara l-gurisprudenza kostanti li uriet illi t-thaddim tal-Artikolu relevanti mill-intimati kien leziv tad-drittijiet fondamentali tal-bniedem, l-istess Kummissarju baqa' jisfida d-dikjarazzjonijiet cari tal-Qorti Kostituzzjonal u tal-Qrati sede Kostituzzjonali u ssokta bl-istess prattici, minkejja li kien jaf li dawn huma lezivi tad-drittijiet fondamentali tal-individwi li kontra taghhom kienu qed jinhargu l-ordinijiet ta' zgumbrament.

Il-Qorti rat illi r-rikorrent kien jaqla' parti mill-ghejxien tieghu minn din l-art, u ghalhekk huwa aktar u aktar censurabbli l-agir tal-intimati, illi minkejja d-diversi sentenzi ta' din il-Qorti u l-Qorti Kostituzzjonali rigward l-ammont ta' zmien li ghandu jinghata lil individwi koncernati biex jippreparaw id-difiza taghhom kontra ordni ta' zgumbrament, l-intimati xorta wahda taw biss ftit jiem lir-rikorrent sabiex jivvaka mill-art li hu kien jahdem, u aghar minn hekk immedjatament ghalqu l-access tieghu ghal din l-art.

Kif diga qalet din il-Qorti diversament presjeduta, u kif kkonfermat mill-Qorti Kostituzzjonali, it-terminu ta' ftit jiem li jinghata biex jigi kontestat il-mandat ta' zgumbrament huwa irrizorju u lezivi tad-dritt tar-rikorrent ghall-access ghall-Qrati. Ghalhekk il-Qorti hija tal-fehma li t-talbiet tar-rikorrent huma fondati u ghandhom jigu milqugha.

Ghal dawn il-motivi, il-Qorti taqta' u tiddeciedi billi filwaqt li tichad l-eccezzjonijiet kollha tal-intimati, tilqa t-talbiet tar-rikorrenti, tiddikjara li l-Ordni ta' Zgumbrament mahrug fl-24 ta' Frar 2012 huwa leziv tad-dritt fondamentali tar-rikorrent ghal smiegh xieraq u ghalhekk huwa null u minghajr effett, u konsegwentement tpoggi lil partijiet fl-istat li kien qabel il-hrug ta' dan il-mandat, inkluz billi tirrientegra lir-rikorrent fil-pussess tal-art in kwistjoni. Inoltre, bhala parti mir-rimedju xieraq mitlub mir-rikorrenti, tordna illi ebda Mandat ta'

Zgumbrament jew proceduri ohra simili li jxekklu d-drittijiet tar-rikorrenti fuq l-art in kwistjoni ma jittiehdu mill-intimati jew awtorita ohra ekwivalenti, qabel ma jigi deciz finalment mill-Qrati tal-Pajjiz, it-titolu tar-rikorrenti fuq l-art in kwistjoni.

L-ispejjez kollha ghandhom ikunu a karigu tal-intimat.

Moqrija.

Mhallef Jacqueline Padovani Grima LL.D. LL.M. (IMLI)

Lorraine Dalli
Deputat Registratur